

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Caput VIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75090)

Hic per poma, sensus scripturarum sanctarum intelliguntur: quæ dum ex patribus sanctis ad nos usque perveniunt, & creduntur, quasi ex arboribus poma exurgunt, quibus animæ delectantur. Omnia ergo poma, nova & vetera dilecto suo sponsa servat; quia sic novum Testamentum Ecclesia catholica recipit, ut vetus non abiciat: sic vetus veneratur, ut novum semper in ipsis sacrificiis carnalibus per spiritum intelligat, in novo scilicet Christum venisse congaudens, in veteri autem semper venturum expectans, & dicens:

CAPUT VIII.

I. **Q**uis mihi det te fratrem meum suggerentem ubera matris mee, ut inveniam te solum foris, & deoscular, & jam me nemo despiciat?

IN veteri lege Ecclesia postea Christum exoptabat, & expectabat, & in secreto Patris manentem, foras venire per carnem ad humanos oculos non mediocriter cupiebat. Unde & David desiderans dicebat: *Exurge, & ne repellas in sinem.* Et alibi: *Inclina calos tuos, & desce.* Et Isaias valde cupiens cum videre, dicebat: *Vtinam dirumperes calos, & descenderes.* Vult ergo sponsum foris sponsa invenire, & deosculari: quia concupiscit sub lege posita ut per carnem appareat; ut ei per amorem serviat, cui prius non accepta gratia, plus timore quam amore serviebat. Post cujus osculum jam a nemine despicitur: quia postquam Christus venit, & fidelibus suis spiritum libertatis infudit, ab ipsis etiam Angelis Ecclesia honoratur. Hinc est quod Josue Angelum adoravit; Joanni verò volenti se adorare dixit: *Vide ne feceris, confervus tuus sum, & unus fratrum tuorum habentium testimonium Iesu.* Sed quia venientem Ecclesia suscepit, synagoga repulit, quæ iterum eum in fine mundi suscipiet & amabit, ideo subsequitur Ecclesia, & dicit:

II. **A**pprehendam te, et ducam in domum matris mee, et in cubiculum genitricis mee. Ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino conditum, et mustum malorum granatorum meorum.

Apprehensum in domum matris suæ ducit, quia synagoga in fine mundi Christum, in quem credit, prædicabit: dumque per prædicationem Ecclesiæ susceptus fuerit, ibi Ecclesiam docebit: quia se doceri gaudebit, quando synagogam jam idem corpus factam erudiri secum videbit. Poculum ex vino conditum Ecclesia dabit, quia ipsi synagoga novum Testamentum cum veteri prædicabit: & quasi vino poculum condiet, quia dulcedinem Evangelij testimonij legis, quæ aspera est, ut robustius teneatur, cinget. Mustum verò malorum granatorum suorum tribuet, quia fortium virorum qui unitatem Ecclesiæ etiam in martyrio tenuerunt, exempla apponer, ut ad eorum similitudinem synagoga inardescat, & antichristi persecutionibus, Martyrum præcedentium exemplis roborata non succumbat. Cum enim fortium pugnantium victorias audierit, ad eorum imitationem pugnam subire non dubitabit. Quod aperte manifestat cum subjungit:

III. **L**ava ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.

Lava Christi vita præsens, dextera verò vita beata habetur. Caput autem nostrum spiritualiter mens esse perhibetur. Dicit ergo synagoga prædicationibus Ecclesiæ jam conversa, exemplis roborata, imitatione sublevata: [*Lava ejus sub capite meo, &*

dextera illius amplexabitur me.] Ac si diceret: Quoniam nunc tandem Christi fidem teneo, ejus ineffabilem gratiam experior concupiscibilem, & quam desiderare nesciebam dulcedinem sentio: jam terrena omnia postpono, etiam ipsam vitam carnis pro ejus amore contemno, & ad ejus beatitudinem vindendam totis desideriis anheho. Hoc quippe quod rem aliquam amplectitur, ipsam quam amplectitur rem, ex omni parte intra se habere non ignoratur. Lava ergo sub capite est, & dextera amplexatur, quando sancta anima menti ea quæ videt supponit, & ea quæ non videt, omni conatu & universis suis cogitationibus appetit. Sunt quippe modò nonnulli, qui tanto desiderio caelestia sectantur, ut omnia visibilia pro nihilo reputent; mentem suam caelestibus studiis sine intermissione occupent; ut nihil aliud agere libeat; quidquid extra spiritalem actionem est, animus fastidiat, hanc solam diligat, cetera contemnat, nisi fortè ea isti necessaria esse cognoscat. Isti verò sub capite lavam habent, qui mente erecta ad beatitudinem Christi currentes, vitam præsentem sub se vident. Et dextera Christi eos amplexatur; quia ex omni parte eos dilectio caelestis intra se retinens tuetur. Hujusmodi quippe viri sancto otio delectantur, in quo vitæ beatæ delectatione concupiscibiliter per contemplationem perfuuntur. In qua contemplatione oculum cordis mundant, ut Deum adhuc etiam in hac carne positi, quantum humanæ infirmitati datum est, videant, cujus visione se illuminent, suavitare reficiant. Isti illam beatitudinem jam aliquantulum experiuntur, de qua in Evangelio Veritatis voce dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Quod enim futurum est, jam in eis incipit compleri: quia et si in hoc mundo adhuc in carne vivunt, jam tamen per hoc quod maius est in eis, extra carnem sunt. In his impletur quod per Psalmistam divina voce præcipitur: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Hi enim quò sine mundi strepitu vivunt, eò mentem in Dei visionem per desiderium & contemplationem figunt. Et quoniam tales multi ex synagoga in fine mundi, ut credimus, per conversationem erunt, bene ad hujusmodi dictum intelligitur: [*Lava ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*] De quibus & pro quibus sponsum loquitur consequenter:

IV. **A**djuvo vos filia Hierusalem, ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

Sed quia jam illud superius exposuimus, iterum exponere recusamus. Sed de eadem synagoga jam facta Ecclesia, filie Hierusalem admirantes interrogant & dicunt:

V. **Q**uæ est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?

Sancta Ecclesia, vel quælibet sancta anima, de deserto ascendit, quia in exilio hujus peregrinationis posita, ad caelestia gaudia mente & cogitationibus tendit. Unde & Paulus dicebat: *Nostri conversatio in caelis est.* Deliciis affluit, quia sanctæ scripturæ meditationibus intendens, caelesti pabulo assidue mentem pascit. Super dilectum innititur, quia in solius Christi auxilio confidens, eo largiente ab exilio ad patriam transfertur. Ipsa quippe Veritas omnibus fidelibus ait: *Sine me nihil poteris facere.* Unde verò accepit, ut ab infimis ad superiora, à deserto ad regnum ascendere possit, manifestat dilectus cum subdit:

VI. **S**ub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

Quid per arborem malam, nisi sancta crux des-

EGO
IIM
m.3

gnatur: quæ malum illud sustinuit, de quo eadem A
 sponsa in superioribus dicit: *Sicut malus inter ligna
 silvarum, sic dilectus meus inter filios.* Sed sponsam
 suam Christus sub arbore malo suscitavit, quia in
 cruce positus, subdram sibi Ecclesiam ad vitam vo-
 cavit; ut à somno mortis resurgeret, & cum illo se
 crucifigens, ad novam resurrectionem properaret.
 Unde & Apostolus cuius animæ mortuæ dicit: *Sur-
 ge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te
 Christus.* Et quibusdam qui jam surrexerant, alibi
 dicit: *Si surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt
 querite.* Sed quia infidelitas synagoga Christum cru-
 cifixit, ideo sequitur: *[Ibi corrupta est mater tua.]*
 Sub arbore malo mater Ecclesiæ corrupta esse dicitur,
 quia quando Salvatorem suum in ligno fixit,
 nefando scelere se corrupit. Cujus sceleris magnitudinem
 inculcat, cum idem replicat, dicens: *[Ibi
 violata est genitrix tua.]* Sed quoniam ad hoc cæcitas
 in Israël facta est, ut plenitudo Gentium intraret,
 ideo intranti Ecclesiæ dicitur:

VII. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.*

In corde sunt cogitationes, & in brachio operationes. Super cor ergo & super brachium sponsa, dilectus ut signaculum ponitur; quia in sancta anima quantum ab ea diligitur, & voluntate & actione designatur. Signum quippe sancta mens interiorius & exteriorius Christum portat; quia dum in ejus meditationibus assidue laborat, in exteriori actione eum imitari non cessat, quod ejus dilectio esse dubitari non debeat. De quo signo ipse sponsum discipulis suis ait: *In hoc cognoscet omnes quia veremur discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* De qua dilectione mox subditur:

VIII. *Quia fortis est ut mors dilectio: dura sicut infernus emulatio: lampades ejus lampades ignis atque flammatarum.*

Bene proculdubio fortis ut mors dilectio esse perhibetur: quia dum per dilectionem à vitis mortificamur, quod mors agit in sensibus corporis, hoc agit dilectio in cupiditatibus mentis. Sunt enim nonnulli qui sic diligunt Deum, ut omnia visibilia negligant, & dum mente in æterna tendunt, ad omnia temporalia pene insensibiles fiunt. In his nimirum ut mors dilectio fortis existit, quia sicut mors exteriores corporis sensus ab omni proprio & naturali appetitu interficit, sic dilectio in talibus viris omnia terrena desideria contemnere mentem aliàs intentam compellit. Hujusmodi mortuus & vivis dicebat
 Col. 3. a *Apostolus: Mortuus enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Hi proculdubio vitam suam cum Christo abscondunt; quia dum omnia quæ videmus, postponunt, in his quæ non videmus, in beatitudine scilicet Christi, veraciter & secretè vivunt. Quia enim falsam vitam despiciunt, quæ visibiliter apparet, in vera vita se abscondunt, quæ non nisi invisibilibus oculis se manifestat. Potest tamen intelligi, ut hoc de seipso Christus dicat, inquit: *[Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio.]* Ac si diceret: Dignum est, ut in mente & actione signum dilectionis meæ meipsum tecum feras, quia in fortitudine dilectionis tuæ mortem subij, ut tu quæ mortua in infidelitate eras, mecum resurgens, in fidei novitate spiritaliter vivas. Sed quia in cruce suspensus nequaquam fuisset, nisi ad magnam invidiam cor synagoga exarsisset, ideo subditur: *[Dura ut infernus emulatio.]* Emulatio quippe & in bonum & in malum accipitur. In bonum enim accipitur, sicut per Apostolum dicitur: *Emulamini charismata meliora.* In malum autem assumitur, ubi per Samue-

1. Cor.
12. d
1. Reg.
28. e

lem Saül dicitur: *Anseretur à te regnum, & dabitur am'oisio.* Emulus quippe ejus David dicitur, cui Saül invidere non ignoratur. Dura est ergo ut infernus emulatio; quia dum synagoga Christum ad inferos posse transmittere se putavit, ei usque ad mortem corde immisericordi invidit. Ut infernus emulatio dura extitit; quia sicut infernus sine misericordia quos tener cruciat, sic Judæa plebs Christum apprehendens sine respectu pietatis ad mortem traherat. De qua bene subditur: *[Lampades ejus, lampades ignis atque flammatarum.]* Sicut enim ignis quæ incendit, consumit, sic Judæos ab omni fidei virtute invidia sua destruxit: de quibus bene alibi dicitur: *Et nunc ignis ad verbarios consumit.* Ac si diceretur: Antequam ad æternum ignem veniant, in præsentibus consumuntur, quia in se ipsi ignem invidiæ portant, qui sine portantis combustione non portatur. Hic ignis invidiæ flammam protulit, quando per exempla in quibus accensus est, etiam in Gentilibus usque ad Christianorum martyria per mundum universum excrevit. Sed quia hinc ignis invidiæ, hinc ignis charitatis se extulit, ideo subditur:

Aquæ multe non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. IX.

Charitate quippe Martyres sancti vivaciter ardebant, quia in Dei & proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc charitatem aquæ multæ extinguere non poterant; quia quantumque tribulationes eis fierent, ad odium eos transmutare non valebant. Hoc nimirum esset charitatem extinguere, si in tribulationibus quas ingerebant, ad Dei aut proximi odium eos humiliare potuissent. Sed cum aquæ dicitæ sint, quid rursum per flumina, nisi aquarum ipsarum incrementa & vivacitas intelligitur? Flumina quippe vivas aquas solere dici cognoscimus. Flumina ergo maximas tribulationes accipimus; quæ dum per totum orbem super Martyres ebullierunt, ad extinguendum charitatis ignem grandi imperu confluerunt. Sed quia inter flumina adeo charitatis vigor vixit, ut potius flumina consumeret, quam se ab illis extinguere permitteret, ideo multi etiam persecutorum ad eandem charitatem se convertebant, ita ut dimitterent quidquid in mundo possidebant, & se ipsos morti darent, quam prius patientibus crudeliter inferebant. Unde & subditur:

Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. X.

Cum terrenæ substantiæ cupiditate Deus non diligitur, quia terrenus amor oculum cordis fordidat, ne divina claritas videatur. Contra quod in Evangelio dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et Joannes Apostolus ait: *Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Nec mirum: quomodo enim eum diligere potest, quem nescit? Aut quomodo eum scit, ad quem sciendum oculum cordis claudit? Sed homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione tribuit, quando quidquid in mundo possidet, pro Christo distribuit; ut abiciens quod impedit, Deum diligit, & terro pulvere sollicitudinum, oculos aperiat ut Deum videat. Et cum omnem substantiam dederit, quasi nihil eam despiciet: quia postquam oculum terit, & Deum conspexit, in illius visione quidquid possederat, nihil pendit. Hoc Apostoli fecerunt, qui non solum possessa, sed etiam capita, ut Christum sequerentur, dimiserunt. Quibus ipse Christus, pro quo omnia dimiserant, dicebat: *Cum feceritis omnia quæ precepta sunt vobis, dicite: Servi inutilis sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Sed quoniam abjecta terrenâ substantiâ non statim ad perfectionem ascenditur, quia rebus exterioribus abnegatis, restat etiam labor, ut

Luce 17. e

idem ipse homo à semetipso abnegetur, quatenus gradatim proficiat, & quandoque perfectus non solum se, sed & alios secum ad vitam trahat, ideo de nova & tenera adhuc Ecclesia, vel unaquaque anima consequenter dicitur:

XI. *Soror nostra parvula est, & ubera non habet.*

Sororem Christus Ecclesiam vocat, quia de ipsis Apostolis dicebat: *Ite, dicite fratribus meis.* Soror autem parvula, ubera non habebat, quando in solis Apostolis Ecclesia erat, in quibus seipsam, vel alios nutrire lacte prædicationis non poterat. Quid enim Petrus aliis prædicaret, cum seipsum discipulum Christi in unius ancillæ voce detestando & jurando negaret? Prima ergo Ecclesia ubera non habebat, quia post resurrectionem in una domo inclusa, inter persecutores suos non dico prædicare, sed & videri timebat. Consequenter ergo dicitur:

XII. *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?*

Allocutus est Christus sororem suam, quando Spiritum sanctum super Apostolos misit, & eis in interioribus loquens, illos omnes mundi loquelas multiplici distributione docuit. Sed à quibus hoc querere intelligendus est qui omnia novit, nisi à sanctis patribus antiquis, quos ad querendum Spiritu sancto instigavit? Quibus eodem Spiritu quo in questionem eos induxit, respondet protinus convenienter & ait:

XIII. *Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea.*

Dato Spiritu sancto murus sancta Ecclesia efficitur, quia quæ prius timida erat, instruente eadem Spiritu omnipotente, ad resistendum adversariis impetribiliter roboratur. Quod manifestat idem Petrus sub ancilla timidus, mox contra principes rigidus, quibus dicebat: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus.* Et iterum: *Si iustum est vos potius audire quam Deum, iudicate: nos enim non possumus quæ vidimus & audivimus, non loqui.* Et de ceteris discipulis scriptum est: *Ibant discipuli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.* Ecce qualis murus facta est Ecclesia, quæ modò tenerima, nec pedem cuiuslibet gradientis sine sui læsione gerit, modò vero accepto mirabili artifice Spiritu sancto, universi exercitus assultus illæsa contemnit. Super quam propugnacula ædificantur, quia ut non tantummodo se defendat, sed ut & impugnantes resistendo prosterнат, miracula ei facere conceditur, quæ cum hostes viderint, ab eius aggressionibus jacula timentes terreantur. Quæ propugnacula bene argentea esse perhibentur, quia ipsa miracula cum verbi prædicatione donantur. Et quia argentum valde sonorum est metallum, argentea propugnacula existunt, quia per miracula factum est, ut eorum verba per universum mundum convalescerent, & fidei prædicationem inflexibiliter circumquaque diffunderent: quod manifestat Psalmista, dicens: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum.* Sequitur.

XIV. *Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.*

Ostium etiam bene esse Ecclesiam dicimus, quam ab ipso Christo potestatem aperiendi & claudendi accepisse scimus. Ostium proculdubio in suis prædicatoribus existit, quia per eos aditus ad vitam se no-

bis aperit. Unde & ipsi primo pastori Ecclesiæ dicitur: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in calis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in calis.* Vel ostium in ipso capite suo existit, quia ipse de se veraciter dicit: *Ego sum ostium.* Ostium verò tabulis cedrinis compingitur, quia sancta Ecclesia fidem prædicans, multitudinibus populorum decoratur: & dum populi variis virtutibus asperguntur, ut videlicet alius de rebus quas possidet, indigentibus necessaria tribuat: alius omnia abiciens, etiam à legitimo connubio se abstineat: alius verò tantum proficiat, ut aliorum etiam prædicator fiat: tamquam pictura multis coloribus, sic Ecclesia multis distinctionibus honestatur, quæ sancto Spiritu convalescens hilariter respondet, dicens:

Ego murus, & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

Ubera sua sicut turrim habuit, ex quo pacem coram sponso reperit; quia postquam sub ipso Spiritu pacis accepit, prædicatores contemplatione altos, & robore inflexibiles nutrit. Sed quid est quoddam non ait pacem, sed quasi pacem reperiens: nisi quia dum in hoc mundo sumus, à peccatis omnimodis non desistimus, & quamdiu cum peccato vivimus, pacem perfectam cum illo qui sine peccato in carne vixit, non habemus? Sed quoniam tantillam pacem quam habemus, per ipsum mediatorem Dei & hominum tenemus, ideo subditur:

Vinea fuit pacifico, in ea quæ habet populos: tradidit eam custodibus: vir affert pro fructu ejus mille argenteos.

Ipse verò pacificus noster esse dicitur, quia per ipsum Deo omne genus humanum reconciliatum est. Huic pacifico vinea fuit; quia in labore præceptorum carnalium synagogam plantavit, de qua dicitur: *Vinea Domini sabaoth domus Israel est.* Quæ vinea in ea quæ habet populos extitit; quia in lege posita est, quæ multos populos ad se collegit. De quibus populis dicitur: *Populi meditati sunt inania.* Hanc vineam custodibus tradidit; quia synagogam Moysi & ceteris patribus custodiendam subiecit. De qua bene subditur: *Vir affert pro fructu ejus mille argenteos.* Hæc vinea fructum protulit, quia ex synagoga botrus ille magnus qui de terra promissionis allatus est, Christus videlicet Jesus, per humanitatem processit. De quo fructu Pater ad David ait: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Unde & Apostolus scribit: *Quorum patres sunt, & ex quibus Christus.* Per argenteos verò in hoc loco omnem terrenam substantiam intelligimus, de qua Petrus elemosynam petenti claudio dicebat: *Argentum & aurum non est mihi.* Pro fructu ergo vineæ vir mille argenteos affert; quia quisquis viriliter in fide quam suscepit, se habet, libenti mente & perfectè omnia terrena dimittit, ut Christum veraciter habeat. Milenarius enim perfectus est numerus, ideo per eum perfectio rei cuiuslibet demonstratur. Hos argenteos in primitiva Ecclesia illi ferebant, de quibus in Actibus Apostolorum scriptum est: *Quotquot autem possessores agrorum aut domorum erant, vendebant, & afferentes ponebant ad pedes Apostolorum pretia eorum quæ vendebant.* Isti congregati aliam vineam, videlicet sanctam Ecclesiam, ex seipsis construxerunt, & ut boni agricolæ, sanguine suo propagaverunt, & prædicationibus usque ad fines terræ dilataverunt; ut jam mundum pene universum impleat, & fructum gratum locata agricolis, suis temporibus reddat. Unde in Evangelio dicitur: *Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui*

EGO
M
m.3

reddant ei fructum temporibus suis. De qua vinea A
jam bonis locata ipse Pacificus dicit :

XVII. *Vinea mea coram me est.*

Coram ipso vinea sua existit, quia perditis malis agricolis, sanctam Ecclesiam per bonos doctores respectu benigno erudit. Cui dicit;

XVIII *Mille tui pacifici, & ducenti iis qui custodiunt fructus ejus.*

Qui sunt isti pacifici qui mille dicuntur esse & ducenti, nisi illi superiores argentei, quos dum perfecte dimittimus, pacem per eorum distributionem cum sanctis nobis ipsis acquirimus? Unde & in Evangelio Dominus precipit: *Facite vobis amicos de mam-*

Luc. 16. c *mona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.* Sed quid per ducentos intelligimus, nisi duplicem retributionem quam acquirimus, dum in hoc mundo perfecte pro Christo omnia terrena contempnimus? Mille ergo & ducenti Ecclesiae argentei existunt, quia dum fideles quique omnia quae possident, ex toto relinquunt, & pacem sibi cum sanctis faciunt, & praesentis vitae remunerationem cum caelesti percipiunt. Et hoc est quod Dominus in Evangelio ait: *Amen amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus: & in saeculo futuro vitam aeternam.* Sed quibus ista remuneratio sic duplicatur, nisi his qui custodiunt fructus ejus? Qui sunt autem qui fructus vineae custodiunt, nisi illi qui in sancto opere quod inceperunt, perseverantes existunt? Opus enim quod sancto desiderio incipitur, si constantia mentis usque ad finem non tenetur, sine fructu habetur: quia immature ab hoc unde processerat, vacuatur. *Ibid. c* *Ideoque Dominus in Evangelio ait: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Sequitur sponsus, & dicit:

XIX. *Qua habitas in hortis, amici auscultant te: fac me audire vocem tuam.*

Sponsa in hortis habitat, quia sancta Ecclesia, vel quaelibet sancta anima in fructificatione virtutum mentem versat. Cujus vocem sponsus audire desiderat, qui in hoc summo opere Christo placet, ut perfectus quilibet vir infirmos quosque verbo sanctae praedicationis admoneat. Amici enim auscultant, quia fideles in Ecclesia, ut amicus sponsi loquatur, pio desiderio expectant. Et notandum quod amicus est qui auscultat; quia qui Deum mente integra diligit, praedicanter quem diligit, libenter audit. Unde in Evangelio dicitur: *Qui est ex Mar. 10. c* *Deo, verba Dei audit.* Sed quia dum Ecclesia veritatem praedicat, multi non intelligunt, multi quod percipiunt, pravo intellectu subvertunt: ideo admomenti ut praedicet, respondet sponsa, & dicit:

B *Fuge dilecte mi, & assimulare caprea hinnuloque cervorum super montes aromatum.* XX.

Dilectus fugit, quia a reprobis cordibus se, ne intelligatur, abscondit. Dum enim reprobae mentes ad audienda vel legenda verba Dei, perversa intentione accedunt, digno judicio veritatem non inveniunt, quam indigno appetitu requirunt. Unde & ipsa Dei sapientia dicit: *Quarent me mali, & non invenient.* Sed fugiens reprobos dilectus, montes aromatum petit: quia perverfos dimittens, sanctas animas visitare non desinit, quae & per contemplationem excelsa fiunt, & per confessiones virtutum odorifera unguenta secum ferunt. Super hos montes dilectus capreae & hinnulo cervorum assimilatur; quia in cordibus sanctorum virorum manifestatur, quam pia charitate humanitatem pro nobis assumpsit. Qui dum ex patribus antiquis natus fuit, quasi ex cervis hinnulus, sicut dictum est superius, venit. Qui dum esset dives, pauperem se, ut nos ditaremur, fecit; & dum esset super omnia excelsus, humilitatem nostram ineffabili dignatione suscepit. *Sup. c. 11. circa med. 2. Cor. 8. b* Cui immensas gratias quoad usque vivimus reddamus: cui pro nobis in mortem tradito, & resurgenti in immortalitatem, nos ipsos, & spiritum, & corpus debemus: Qui vivit & regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per infinita saecula saeculorum. Amen.

Expositionis S. Gregorij Papae super Cantica Canticorum finis.

